

TARPTAUTINĖ KOMISIJA NACIŲ IR SOVIETINIŲ OKUPACINIŲ REŽIMŲ NUSIKALTIMAMS LIETUVOJE ĮVERTINTI

Ginkluotos rezistencijos slopinimas 1944-1953 m.

IŠVADOS

(Patvirtintos 2002 06 19)

1. Tarptautinė teisė pripažįsta teisėtu pasipriešinimą okupacinam režimui. Teisėtu laikomas pasipriešinimas kai jis turi struktūras, centralizuotą vadovybę, politinę programą, pasipriešinimo dalyviai viešai nešioja atpažinimo ženklus ir ginklus. Kilęs ginkluotas pilietinis pasipriešinimas siekė atkurti Lietuvos nepriklausomą valstybę (pagal Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio politinę programą). Prasidėjus Lietuvos reokupacijai 1944 m., sovietinį režimą įtvirtino represinės struktūros. Sovietinis saugumas (NKVD-MVD ir MGB-KGB) kartu su partiniais organais formulavo užduotis, o pagrindinė ginkluoto pasipriešinimo (kuris nebuvo laikomas teisėtu pasipriešinimu) slopintoja buvo įvairių tipų NKVD-MGB kariuomenė. Pagalbine ginkluota jėga buvo sukarinti – naikintojų (ginkluotų kolaborantų, daugiausia iš vietos gyventojų) būriai.
2. Sovietų Sąjungos represinės institucijos pagrindžio slopinimui taikė įvairias žiaurias priemones ir metodus. Didelę jų dalis pažeidė tarptautinę teisę (Hagos ir Ženevos konvencijas), SSRS Konstituciją ir kitus sovietinius įstatymus. Taikyti metodai: a) ginkluoto pasipriešinimo dalyvių šeimų trėmimai; b) pasipriešinimo dalyvių kankinimai; c) psichologinė prievarta- žuvusiųjų palaikų viešas niekinimas d) MGB-KGB agentų smogikų, naudojusių rezistencijos atributiką ir uniformas panudojimas terorai ir rezistentų naikinimui e) kariuomenės baudžiamosios akcijos prieš rezistencijos dalyvius ir rėmėjus.

a) Ginkluoto pasipriešinimo dalyvių šeimų narių trėmimai. Ginkluoto pasipriešinimo dalyvių šeimų narių trėmimai, konfiskuojant visą turtą, vyko be tardymo ir teismo nuosprendžių nuo 1945 m. vasaros iki pat 1953 m. rugsėjo. Sprendimus dėl trėmimų priėmė SSRS NKVD ir SSRS Ministrų taryba. Daugelis tremtinių dėl to neteko sveikatos ar žuvo nuo bado ir ligų, patyrė galias dvasines traumas.

b) Pasipriešinimo dalyvių kankinimai. SSRS represinės struktūros (NKVD-NKGB-MGB-KGB) kovoje su partizanais gana plačiai nuo 1944 iki 1954 m. taikė žiaurios fizinius ir psichinius kankinimus. Kankinimai buvo kovos su pasipriešinimu organizavimo neatskiriama dalis, kurie sukėlė dideles kančias ar sunkių kūno ar sveikatos sužalojimų, ar mirtį. Fiziniai ir psichiniai kankinimai daugeliui pasipriešinimo dalyvių stipriai sugadino sveikatą, nemažai jų tapo invalidais. Neretai, neištvėrę smurto, kaliniai nusižudydavo arba susirgdavo sunkiomis psichikos ligomis.

c) Psichologinė prievarta. Norėdami įbauginti pasipriešinimo dalyvius, atgrasinti gyventojus nuo paramos pagrindžiui, represinių struktūrų darbuotojai barbariškais būdais 1945 – 1950 m. viešai niekindavo žuvusių rezistencijos dalyvių palaikus, paskui slapta užkasdavo ar sunaikindavo.

d) Agentų smogikų naudojimas. SSRS NKGB – MGB –KGB provokacinės specialiosios agentų smogikų grupės 1945 – 1959 m. buvo neatskiriama teroro sistemos dalis. Apsimesdami rezistencijos dalyviais, naudodami jų atributiką ir uniformas, MGB-KGB agentai-smogikai terorizavo civilius gyventojus, kankino ir žudė rezistencijos dalyvius ir jų rėmėjus. Tokiais metodais siekta demoralizuoti ginkluoto pasipriešinimo

struktūras ir civilius gyventojus. Atsakomybė už specialiųjų grupių vykdytą pagrindinio dalyvių naikinimą, kankinimą, cheminių preparatų naudojimą teko LKP(b) CK, SSRS ir Lietuvos SSR MVD-MGB vadovybei.

e) **Kariuomenės baudžiamosios akcijos.** NKVD-MGB kariuomenė, vykdydama baudžiamąsias akcijas, siekė sunaikinti stambiausius partizanų junginius. Iki karo stovio atšaukimo NKVD-MGB kariuomenei talkino ir okupacinės reguliariosios kariuomenės daliniai. NKVD-MGB kariuomenė Lietuvoje vykdė ypač brutalias baudžiamąsias akcijas. Kariuomenės baudžiamųjų acijų prieš rezistencijos rėmėjus metu buvo sunaikinamos jų sodybos, traktuotos kaip kariniai įtvirtinimai. Tai skatino nuolatiniai komunistų partijos bei sovietinių represinių struktūrų vadovų raginimai greičiau palaužti pasipriešinimą ir sukurta skatinimo sistema. Kariniai daliniai atlikę pagrindinį vaidmenį sunaikinti ginkluotą pasipriešinimą, sudarė sąlygas susiformuoti atvirai ir slapta su okupantais kolaboruojančių žmonių sluoksniui.

3. Kariniai ir sukarinti daliniai slopindami ginkluotą pasipriešinimą naudojo visus metodus, kurie prieštaravo tarptautinėms konvencijoms. Buvo nesilaikoma tarptautinėse konvencijose apibrėžtų elgesio su okupuotos šalies civiliais gyventojais ir belaisviais taisyklių. Pagal Niurnbergo Tarptautinio karinio tribunolo Statutą ir pagal 1998 m. liepos 17 d. Jungtinių Tautų diplomatinės konferencijos Romoje priimtą tarptautinę sutartį - Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos Statutą ginkluotojo pasipriešinimo dalyvių kankinimai, jų palaiškų niekinimas, šeimų trėmimai ir specialiųjų agentų grupių veikla pažeidžia tarptautinę teisę. Šios veikos atitinka Romos Statuto 5 straipsnio b) skirsnį - **“nusikaltimai žmoniškumui”** ir c) skirsnį - **“karo nusikaltimai”**. Taip pat šios veikos atitinka 1993 m. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos įsteigto Tarptautinio tribunolo buvusiai Jugoslavijai teritorijoje Statutą. Statutas iš esmės apima veikas, jau apibrėžtas 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijos, 2 straipsnio, kalbančio apie karo nusikaltimus, skirsnius: “b”, “c”, “d”, “f”, “g”, “h”[•].

Taip pat 5 straipsnio, apibrėžiančio nusikaltimus žmoniškumui, skirsnius: a) nužudymas, b) naikinimas, c) pavergimas, d) deportavimas, e) įkalinimas ir g) persekiojimas politiniais pagrindais.

Ginkluoto pasipriešinimo dalyvių kankinimai, jų palaiškų niekinimas, partizanų šeimų trėmimai ir SSRS specialiųjų grupių veikla gali būti pripažinta kriminaliniais tarptautinio pobūdžio nusikaltimais arba valstybės tarptautiniais nusikaltimais.

Pirmininkas

Emanuelis Zingeris

Vykduojantis direktorius

Ronaldas Račinskas

-
- “b) kankinimą ar nežmonišką elgesį, įskaitant biologinius eksperimentus”,
“c) tyčinį didelių kančių ar sunkių kūno ar sveikatos sužalojimų sukėlimą”,
“d) plataus masto nuosavybės naikinimą ar pasisavinimą, nepateisinamą kariniu būtinumu ir vykdomą neteisėtai ir tyčia”,
“f) tyčinį atėmimą iš karo belaisvių ar civilių gyventojų teisės į teisingą ir teisėtą teismą”,
“g) civilių gyventojų neteisėtą deportaciją ar perkėlimą arba neteisėtą laisvės atėmimą”,
“h) civilių gyventojų ėmimą įkaitais”.